

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SERAMİK ANASANAT DALI**

**BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Eşref BULUT**

**Danışman
Prof. Halil YOLERİ**

İZMİR-2015

**T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
SERAMİK ANASANAT DALI**

**BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**Hazırlayan
Eşref BULUT**

**Danışman
Prof. Halil YOLERİ**

İZMİR-2015

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI**”adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografyada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih

04/08/2015

Eşref BULUT

İmza

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü' nün/...../..... tarih vesayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'ninmaddesine göre Seramik Anasanat Dalı öğrencisi Eşref BULUT'un “**BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI**” konulu tezi incelenmiş ve aday/...../..... tarihinde, saat’da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anasanat dallarından jüri üyelerine sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin.....olduğuna oy.....ile karar verildi.

BAŞKAN**ÜYE****ÜYE**

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ/PROJE VERİ FORMU

Tez/Proje No:

Konu Kodu:

Üniv. Kodu:

Not: Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez/Proje Yazarının

Soyadı: BULUT

Adı: Eşref

Tezin/Projenin Türkçe Adı: BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI

Tezin/Projenin Yabancı Dildeki Adı:

Tezin/Projenin Yapıldığı

Üniversitesi: D.E.Ü.

Enstitü: G.S.E.

Yıl: 2015

Diğer Kuruluşlar :

Tezin/Projenin Türü:

Yüksek Lisans:

☒

Dili: Türkçe

Doktora:

☐

Sayfa Sayısı: 49

Tıpta Uzmanlık:

☐

Referans Sayısı: 10

Sanatta Yeterlilik:

☐

Tez/Proje Danışmanlarının

Ünvanı: Profesör

Adı: Halil

Soyadı: YOLERİ

Türkçe Anahtar Kelimeler:

1- seramik

2- ebru

3- geven bitkisi

4- arap zımkı

5- bisküvi seramik

Tarih:04/08/2015

İmza:

İngilizce Anahtar Kelimeler:

1- ceramic

2- ebru

3- astragalust

4- gomme arabique

5- biscuit ceramic

Tezimin Erişim Sayfasında Yayınlanmasını İstiyorum Evet

☐ Hayır

☒

ÖZET

Ateşin kontrollü bir şekilde kullanılmaya başlanması ile geliştirilen seramik teknikleri ve sanatının, insanlık tarihinin en önemli buluşlarından birisidir. Seramik sanatı ve teknikleri, kültürlerin karakteristik özellikleri doğrultusunda farklılıklar göstermiş olsa da değişmeyen tek özelliği ateş ile buluşma aşaması yani pişirilmesidir. Ebru tekniği ise, boyanın su yüzeyinde yapmış olduğu görsel şöendir.

Bu konunun irdelenmesindeki amaç, bisküvi seramik formların boyanmasında fırçanın iz hatalarını ve el titremesinden kaynaklanan boyama hatalarının ortadan kaldırılması hakkında alternatif çözümleri incelemektir.

Bu çalışma ile bisküvi seramik bünyelerin farklı ve etkili yöntemlerle ve de en az hata ile dekorlanmasının (boyanması) alternatif yöntemlerini ortaya koymaya çalıştık.

Çalışma kapsamında ki uygulamalarda seramik yüzeylerinin fırçalar ile dekorlanmasında fırça izi ve boya kalınlığı gibi karşılaştığımız olumsuz etkileri ortadan kaldırdık. Bu çalışmamızdaki kullandığımız yöntem ile fırça ile uzun süren dekorlama işlemini çok daha kısa sürede tamamlanabilecek dakikalara indirmiş olduk. Ancak bu işlem yapılırken bünye ve boya uyumunun sağlanmasının şart olduğunu gözlemledik. Seramik bisküvi bünye ve boya uyumunun sağlanmadığı durumlarda yapılan uygulamaların sırlı pişirimlerden başarısız sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmanın uygulama kısmında karşılaştığımız olumsuzlukları ortadan kaldırmak için yeni yöntemler geliştirdik.

Araştırmanın sonuçlarına göre, yapmış olduğumuz çalışmalarda olumlu, olumsuz neticeler elde ettik. Çalışmamızdaki olumsuz bulguları tespit ederek alternatif çözümler ortaya koymaya çalıştık. Seramik dekorlanmasında kısmen veya isteğe bağlı olarak fırçanın hakimiyetine son verilebileceğini ortaya koyduk.

Bu sebepten tezimde, bisküvi seramik bünyelere Ebru tekniğinin nasıl aktarılacağı ve nelere dikkat edilmesi gerektiği hakkında bilgilere ulaşmak ve daha sonra ki uygulamalara da rehber olmasını sağlayacak bilgilere ulaşılır.

ABSTRACT

Ceramic techniques and art which developed after start of controlled use of fire, is one of the most important inventions in human history. Ceramic art and techniques differentiated among civilisations because of their unique characteristics however the firing process never changes.

Marbling art (ebru) is creating a visual beauty on surface of water by using paint. Purpose of my work, finding alternative solutions to mistakes caused by vibration of hand and brush in painting process of biscuit ceramic.

By this work, i tried to show different and effective ways of painting ceramic with least fault.

During our research we enabled painting ceramic surfaces without negative effects such as brush mark, paint thickness. Painting process which takes too much time with brush can be finished in a short time period by the help of our way of painting in our work. However there must be harmony between paint and ceramic during this process. We explored that practices without paint-ceramic harmony are unsuccessful. We developed new techniques to solve problems which occurred in implementation process of our research.

We had positive and negative results at the end of our research. We tried to find alternative solutions for negative results. Our research showed that dominance of brush in painting ceramic can be reduced or finished.

In conclusion my thesis will provide information for new practices about painting ceramic by using marbling art.

ÖNSÖZ

Eğitimim süresince ilgisini ve yardımını eksik etmeyen bölüm başkanımız Sayın Prof. Sevim ÇİZER'e, desteklerini esirgemeyen danışmanım, Sayın Prof. Halil YOLERİ'ne, bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan, değerli ebru ustası ve Akdeniz Üniversitesi GSF Öğr. Gör. Sayın Nurhan KARATAŞ'a, ebru ustası Sayın Sevdâ Sabırlı Çelik'e, ayrıca benim için çok kıymetli olan ve ikinci tez danışmanım olan Sayın Yrd. Doç. Selahattin PEKŞEN'e, her zaman maddi manevi bütün olanakları sunan, desteklerini hiç esirgemeyen, var oluş sebebim olan biricik Aileme sonsuz teşekkür ederim.

Eşref BULUT
İzmir, AĞUSTOS, 2015

İÇİNDEKİLER

BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI

YEMİN METNİ	ii
TUTANAK	iii
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ	
TEZ/PROJE VERİ FORMU	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
İÇİNDEKİLER	viii
FOTOĞRAF LİSTESİ	viii
Fotoğraf 1: Şebek Mehmet Efendi Ebru Örneği	5
Fotoğraf 2: Hatib Mehmet Efendi Ebru Örneği	6
Fotoğraf 3: Şeyh Sâdık Efendi Ebru Örneği	7
Fotoğraf 4: İbrahim Edhem Efendi Ebru Örneği	8
Fotoğraf 5: M. Necmeddin Okyay Ebru Örneği	9
Fotoğraf 6: Mustafa Düzgünman Ebru Örneği	11
Fotoğraf 7: Geven Bitkisi	13
Fotoğraf 8: Kitre	13
Fotoğraf 9: Battal Ebru	15
Fotoğraf 10: Somaki Battal Ebru	16
Fotoğraf 11: Gelgit Ebru	17

Fotoğraf 12: Şal Ebru	18
Fotoğraf 13: Bülbül Yuvası Ebru	19
Fotoğraf 14: Taraklı Ebru.....	20
Fotoğraf 15: Ters Taraklı Ebru.....	20
Fotoğraf 16: Bisküvi Seramik 950 °C	21
Fotoğraf 17: Tekne içindeki Battal Ebru.....	24
Fotoğraf 18: Gel-Git Ebru	25
Fotoğraf 19: Taraklı Ebru.....	26
Fotoğraf 20: Çiftli Ebru.....	28
Fotoğraf 21: Lale Motifli Gel-Git Ebru Sırlı 960 °C	30
Fotoğraf 22: Lale Motifli Battal Ebru Sırlı 960 °C	30
Fotoğraf 23: Pişirim Sonrası Taraklı Ebru Sırlı 960 °C	31
Fotoğraf 24: Sorunlu Bünye Ve Ebru	31
Fotoğraf 25: Bisküvi Seramik Parçaları Üzerine Ebru Denemeleri.....	32
Fotoğraf 26: Şal Ebrulu Seramik Plaka Sırsız	33
Fotoğraf 27: Şal Ebrulu Seramik Plaka Sırlı 1000 °C	33
Fotoğraf 28: Plaka Üzerine Battal (Çiftli) Ebru Sırlı 1000 °C	34
Fotoğraf 29: Plaka Üzerine Battal (Çiftli) Ebru Sırlı 1000 °C	34
Fotoğraf 30: Kâse Üzerine Battal Ebru Sırlı 1000 °C	35
Fotoğraf 31: Çukur Tabak Üzerine Gel-Git Ebru Sırlı 1000 °C	35
Fotoğraf 32: Battal Ebru Sırlı 1000 °C	36
Fotoğraf 33: Plaka Üzerine Taraklı ve Gel-Git Ebru Sırlı 1000 °C	36
Fotoğraf 34: Çukur Tabak Üzerine Gel-Git ve Battal Ebru Uygulaması 1000 °C	37

Fotoğraf 35: Kâse Dışına Karma Ebru Uygulaması-Sırlı 1000 °C	37
Fotoğraf 36: Plaka Üzerine Bülbül Yuvası Ebrusu-Sırlı 1000 °C	38
Fotoğraf 37: Plaka Üzerine Battal Ebru-Sırlı 1000 °C	38
Fotoğraf 38: Plaka Üzerine Battal Ebru ve Lale Motifi,Transparan Sırlı 1000 °C	39
Fotoğraf 39: Paperclay Üzerine Menekşe Ebru-Sırlı 1000 °C	41
Fotoğraf 40: Paperclay Üzerine Çiçek-Sırlı 1000 °C Ebru	41
Fotoğraf 41: Paperclay Üzerine Bülbül Yuvası Ebru-Sırlı 1000 °C	42
Fotoğraf 42: Paperclay Üzerine Battal Ebru-Sırlı 1000 °C.....	42
Fotoğraf 43: Paperclay Üzerine Lale Ebru-Sırlı 1000 °C	43
Fotoğraf 44: Paperclay Üzerine Battal - Serpme Ebru-Sırlı 1000 °C	43
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

EBRU TEKNİĞİ

1.1 Ebru	2
1.1.1 Ebru Yapımı	2
1.1.2 Ebru'nun Tarihsel Gelişimi	2
1.2 Ebru Ustaları.....	5
1.2.1 Şebek Mehmet Efendi	5
1.2.2 Hatib Mehmet Efendi	6
1.2.3 Şeyh Sâdık Efendi	7
1.2.4 İbrahim Edhem Efendi	7
1.2.5 M. Necmeddin Okyay	9
1.2.6 Mustafa Düzgünman	10
1.3 Geleneksel Ebru Yapımında Kullanılan Malzemeler	11

1.3.1	Boyalar	11
1.3.2	Su Yoğunlaştırıcılar	12
1.3.2.1	Geven Bitkisi (Kitre)	12
1.3.2.2	Kitrenin Hazırlanışı	14
1.4	Geleneksel Ebru Çeşitleri	15
1.4.1	Battal ebrusu.	15
1.4.2	Somaki Battal Ebrusu	16
1.4.3	Gelgit Ebrusu	16
1.4.4	Şal Ebrusu	17
1.4.5	Bülbül Yuvası Ebrusu	18
1.4.6	Taraklı Ebru	19
1.4.7	Ters Taraklı Ebru	20

İKİNCİ BÖLÜM

BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI

2.1	Ebru Teknesinin Hazırlanması	22
2.2	Seramik Yüzeylere Ebru Yapımı İçin Kullanılan Boyalar.....	22
2.2.1	Ebru Yapımı İçin Boyaların Hazırlanması	22
2.3	Seramik Yüzeylere Uygulanan Ebru Çeşitleri	24
2.3.1	Battal Ebru	24
2.3.2	Gelgit-Ebru	25
2.3.3	Taraklı Ebru	25
2.4	Bisküvi Yapılmış Seramik Yüzeylere Ebru Boyasıyla Ebru Uygulamaları.....	26

2.4.1 Çiftli Ebru Denemesi.....	27
2.4.2 Ebrulu Seramiklerin Fırınlanması	29
2.4.2.1 Ebru Pişiriminde Ortaya Çıkan Sorunlar	29
2.5 Sır Altı Seramik Boyalarıyla Bisküvi Üzerine Ebru Uygulaması	32
2.6 Kâğıt Katkılı Seramik Bünye (Paperclay) Üzerine Ebru Uygulama Çalışması	40
SONUÇ	44
SÖZLÜK.....	46
KAYNAKÇA	49

GİRİŞ

Seramik, özellikle yerleşik yaşama geçişle birlikte insan yaşamının vazgeçilmezleri arasında önemli bir yere sahip olmuştur. Bu dönem için de seramikler bazen sırlı bazen sırsız olarak bazen de yüzeyleri bezenerek kullanılmışlardır.

Bu çalışmanın konusu, geleneksel sanatlarda daha çok kâğıt süslemede kullanılan ebru tekniğinin, bisküvi pişirimi yapılan seramik yüzeylerde uygulanmasını içermektedir. Kâğıt sanatında ebru tekniğinin ortaya çıkışı önce Çin’de olmuştur. Çin’den doğuya, daha sonra da İran’a geçen bu teknik Osmanlılar döneminde en gelişmiş haline ulaşmıştır. Geleneksel uygulama tekniği ile farklı malzemeler kullanılarak uygulanan ebru günümüzde de varlığını sürdürmektedir. Ancak, günümüzde ebru tekniğinin uygulama alanları giderek artmakta ve değişmektedir.

Ebru etkisi seramikte, bazen renkli astarların kalıp içerisine akıtılması ile bazen de renkli çamurların yoğrularak ardından merdane ile açılarak elde edilmeye çalışılır. Bu çalışmada kâğıt üzerine uygulanan ebru tekniği, ısıya dayanıklı seramik boyalarıyla ebru teknesin de hazırlanarak, kâğıt yerine bisküvi seramikler üzerine aktarılmıştır.

Çalışmanın içeriği, geleneksel süsleme tekniklerinden olan ebrunun, seramik yüzeylerde uygulanabilirliğinin incelenmesidir. Özellikle seramik yüzeylerin bezenmesinde karşılaşılan fırça izi ve boya kalınlığı gibi hataların ortadan kaldırılması amaçlanmıştır.

Tezin birinci bölümünde ebru tarihi ve teknikleri hakkında bilgileri, tezin ikinci bölümü ise, kâğıt süsleme sanatında kullanılan ebru tekniğinin aynı yöntemlerle bisküvisi yapılmış seramik yüzeylere aktarılmasını incelemektedir.

1. BÖLÜM

EBRU TEKNIĞİ

1.1 Ebru

“Orta Asya dillerinden Çağatayca' da "hare gibi, damarlı" anlamına gelen, Ebre kelimesi tekniğin bilinen ilk adıdır. İpek Yolu ile İran' a gelen teknik, burada "Abru" (Su Yüzü) veya "Ebri" (Bulutumsu, bulut gibi) olarak isimlendirilmiştir (Barutcugil, 2001: 33).

“Daha sonra Türkler tarafından Anadolu'ya getirilen bu teknik, ebru adını alarak günümüze kadar gelmiştir. Avrupalılar tarafından Türk kâğıdı (Türk mermer kâğıdı) adı ile anılmaktadır” (Barutcugil, 2001: 33).

1.1.1 Ebru Yapımı

Ebru yapımına, kitreli suyun üzerine fırça ile boyaların serpilmesi ile başlanır. Kitreli suyun yüzeyine düşen boyalar karışımlarındaki öd oranları doğrultusunda yüzey gerilimleri oluşturarak her bir renk kendine farklı bir alan açar. Elde edilmek istenen ebru çeşidine göre boyalar sırasıyla serpiştirilir. Daha sonra, tığ, bız, tarak gibi aletlerle yüzeyde oluşan boya tabakasına şekil verilir. Oluşan şekil, kâğıt, kumaş, seramik gibi farklı malzemelere aktarılır.

1.1.2 Ebru’nun Tarihsel Gelişimi

Hikmet Barutcugil’in Suyun Rüyası Ebru kitabında 10.-12. Yy. Japonya da, Sumi ressamlarının fırçalarını temizlemek için batırdıkları suyun yüzeyinde biriken boyaların başka bir kâğıda alınarak "Suminagaşi" adı ile anılan teknikle birlikte ortaya çıktığından bahsetmektedir.

1112 yılına ait "Sanjuroku-nin Shu" adlı dokümandan Suminagaşi tekniğinin metod olarak ebru ile benzerlik gösterdiğinden bahsedilmektedir. Ancak T'ang Hanedanlığı (618-907) döneminden kalma Suminagaşi desenli çömleklerin bulunması Suminagaşi tekniğinin Çin'de geliştirildiğini göstermektedir.

Ebrunun uzak doğudaki bu ilk örnekleri ile Türkler, İranlılar ve batılılar tarafından geliştirilen ebru teknikleri arasında bir ilişki olup olmadığı kesin olarak bilinmemektedir.

“Bugün bilinen modern ebrunun 13. yüzyılda Türkistan'da, Semerkant'ta ve 14. yüzyılda İran'ın doğusundaki Herat yöresinde yapıldığına ilişkin bazı raporlar bulunmaktadır” (Barutcugil, 2001: 34).

Ebru tekniğinin batıda kullanılması kâğıt yapım tekniğinin aktarılması gibi ipek yolu ve diğer ticaret yolları sayesinde olmuştur. Ebru, uzak doğuda yapılan Suminagashi gibi basit formlardan daha özenli bir biçimde gelişti. Öyle ki, günümüzde soyut sanat sanatlarında bile ebrunun kullanıldığı görülmektedir.

Orta Asya'da, İran'da, Selçuklu'da, Osmanlı'da ve Türkiye'de uygulanan ebru tekniklerin kökeni hakkında bugün pek az şey biliyoruz. Ancak Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğu'nun bu tür dekoratif kâğıtları yaygın olarak kullandığı, siyasi ve idari hayatta önemli bir yere sahip olduğu o dönemin resmi evrakları sayesinde bilinmektedir. Ebru tekniğini Türkler en etkili bir şekilde kullandıkları için, bu teknik ile yapılan kâğıtlara Türk Kâğıdı adı verilmiştir.

Selçuklular ve Osmanlılar döneminde birçok ebru ustası yetişmiştir. Bu ustaların yaptığı ebrulu kâğıtlar, varlıklı ailelerin evlerini süslemiş veya soylulardan bir diğerine hediye olarak gönderilmiştir. Zamanla ebru ustalarının yaptığı bu eşsiz desenlere sahip kâğıtlar devlet belgelerinde ve resmi yazışmalarda zemin olarak kullanılmaya başlanmıştır. Buradaki başlıca amaç, görsel değerlerin yanı sıra tahrifat yapılmasının engellenmesidir. Bugün çek, senet ve kâğıt paralar üzerindeki karmaşık desenlerin mantığı ile benzerlik göstermektedir.

Osmanlılar'da yaygın olarak kullanılan aherli kâğıt, sahtekârlığa uygun olduğu gerekçesiyle Osmanlı kanunlarına göre yasaklanmıştır. Ahersiz ebrulu kâğıt üzerinde daha sonra yapılacak herhangi bir değişiklik fondaki ebru desenini bozacağından daha güvenli bir ortam sunmaktaydı. Bu yolla ahersiz ebrulu kâğıt üzerine yapılan ebru desenleri, tasarımların ve boya reçetelerinin nasıl yapıldığına

dair bilgiler belirli ustalar tarafından bilindiğinden, değerli kâğıtlar için ek bir tedbir olarak kullanılmıştır.

“Mehmet Ali Kağıtçı, Türk kağıt yapımı tarihini anlatırken şöyle yazıyor: Avrupa’da artistik ifade tarzı resim ve heykel olur iken doğuda bunun eş değeri süsleme ve el yazması olarak ortaya çıkmaktadır. Süsleme, el yazmalarının süslenmesi nedeniyle doğal olarak gelişmiştir”(Barutcugil, 2001: 35).

Hatları süslemek için de kullanılan ebrulu kağıtlar; zemin, pervaz veya cetvel olarak yaygın bir şekilde kullanılmıştır. Ayrıca şablon tekniği ve arap zamkı kullanılarak aynı kâğıt üzerine birden fazla desen aktararak oluşturulan (Akkase) hat şaheserleri Türklerin Ebru’ya kattığı bir zenginliktir.

Bir manası da ‘bulutumsu’ olan ebru tekniğinin parlamasında, Selçuklu ve Osmanlı İmparatorluğunun kültürel, siyasi ve sosyal yapısının, uygun bir ortam oluşturduğu açıktır. Ancak, bu gelişme uzun zamanda gerçekleşmiştir.

Süleymaniye Kütüphanesinde ve Topkapı Sarayında 15. ve 16. yüzyıllardan kalma elyazmalarında çok güzel ve gelişmiş örnekler bulunmaktadır. Bunlardan birisi Topkapı sarayında bulunan hazine 845’ de kayıtlı, Arifi’nin 1539-1540 tarihli Guy-ı Çevgan adlı eseridir. Eserin her yaprağının kenarları ebrulanmıştır. Bu durum ebru tekniğinin bilinen Türk ebru tarihinden daha eski olduğunu kanıtlamaktadır. 1608 tarihli Şebek Mehmet Efendinin yazdığı, doğrudan ebruculukta kullanılan malzemeyi ve ebru yapımını anlatan ayrıca aherleme yöntemlerinden söz eden en az 500 yıllık bir gelenek olduğu söylenebilir.

“M. Uğur Derman'ın yazdığı "Türk Sanatında Ebru" adlı kitapta bahsi geçen ve ebru hakkında bilinen tek el yazması eser olan "Tertib-i Risale-i Ebri" (1608) de benzer tarif ve reçeteler verilmektedir”(Barutcugil, 2001: 36).

1.2 Ebru Ustaları

Geçmiş yüzyıllarda yaşamış ebru ustaları hakkında çok az şey bilinmektedir. Pek çoğu derviş hayatı gibi bir hayat sürmüş olduğu için bu ustaların bilinmek, tanınmak gibi bir amaçları olmadığından yaptıkları çalışmalara isimlerini yazmamışlardır. Bu yüzden bu ebru ustaları ile ilgili elimizdeki bilgiler son derece kısıtlıdır. Bilinen Türk ebru ustalarının çoğu 19. yüzyıl ve sonrasında yaşamış ebru ustalarıdır. Diğer birçok İslam sanatı gibi ebru tekniği de tekkelerde geliştirilmiştir. Günümüze kadar gelebilen Osmanlı tekkelerinden Özbekler Tekkesinin ebru tekniği ve bu tekniğin günümüze kadar taşınması açısından çok önemli bir yeri vardır.

1.2.1 Şebek Mehmet Efendi

Bilinen en eski ebrucu olan Şebek Mehmet Efendi'nin doğum tarihi ve kim olduğu ile ilgili detaylı bilgi ne yazık ki mevcut değildir. Tertib-i Risale-i Ebrî adlı eserde kendisinden “Rahimehumullah” (Allah rahmet eylesin) diye bahsedildiği için bu eserin yazıldığı tarihten (1608) önce vefat etmiş olduğu bilinmektedir. Fuzuli'nin eseri olan “Hadikatü's Süeda”nın yazma kopyasında Şebek Mehmet Efendi'ye ait ebrular bulunmakta ve ketebesinde tarih olarak 1595 kaydı bulunmaktadır. Bu bilgiler ışığında Şebek Mehmet Efendinin 1595-1608 tarihleri arasında vefat etmiş olmalıdır. (www.dokusu.com/ebru-sanatcilari/)

Fotoğraf 1: Şebek Mehmet Efendi Ebru Örneği

(www.dokusu.com/ebru-sanatcilari/)

1.2.2 Hatib Mehmet Efendi

Geleneksel Türk Ebru tarihimize çok önemli bir yeri olan Hatib Mehmed Efendi kendi lakabı ile anılmakta olan “hatib ebrusu” nun mucididir. Ayasofya camii imam hatibi olması sebebi ile hatib lakabı ile anılmış olan bu zatın tam adı Mehmed bin Ahmed İstanbulludur. Doğum tarihi kesin olarak bilinmeyen Hatib Mehmed efendi 1774 tarihinde evinde çıkan bir yangın sonucu ebrularını kurtarmak isterken vefat etmiştir. Yaşadığı dönemde kendi icadı olan “hatib ebru” yapımını kimseye öğretmemiş olmasından dolayı, hatib ebrusu uzun yıllar bir sır olarak kalmıştır (www.dokusu.com/ebru-sanatcileri/).

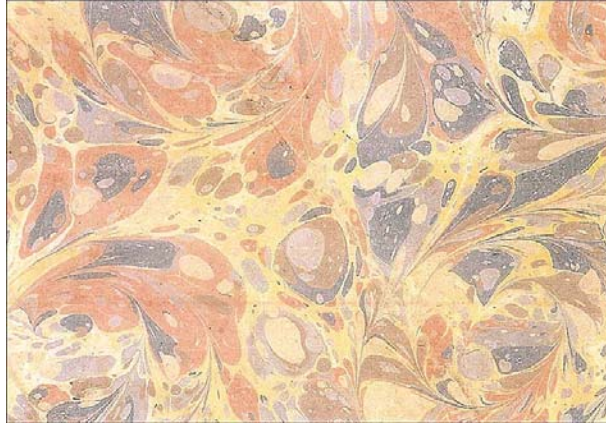

Fotoğraf 2 : Hatib Mehmet Efendi Ebru Örneği

(www.dokusu.com/ebru-sanatcileri/)

1.2.3 Şeyh Sâdık Efendi

Üsküdar'da bulunan Özbekler Tekkesi şeyhi olan “Şeyh Sadık efendi” Buhara’nın Vabakne şehrinde doğmuştur. Ebru yapımını Buhara da öğrendiği bilinen bu zatın kabri Özbekler tekkesi haziresinde olup, kabir kitabesinde vefat yılı 12 Receb 1262 (11 Temmuz 1846) olarak belirtilmiştir. Hayatı hakkında fazla bilgi sahibi olamadığımız bu kişi ebru sanatını İbrahim Edhem ve Nafiz adlarındaki oğullarına öğretmiştir (www.dokusu.com/ebru-sanatcilari/).

Fotoğraf 3 : Şeyh Sâdık Efendi Ebru Örneği

(www.dokusu.com/ebru-sanatcilari/)

1.2.4 İbrahim Edhem Efendi

Şeyh Sadık Efendi’nin oğlu olan İbrahim Edhem Efendi 1829 yılında Üsküdar’daki Özbekler tekkesinde doğmuştur. Ebru sanatını babasından öğrenmiş olan bu zat babası ile birlikte çalışarak, Özbekler tekkesini zamanının en önemli ebru merkezi haline gelmesinde değerli katkılar sağlamıştır. İlk tahsiline Hacı Hesna Hatun mektebinde başlayan İbrahim Edhem Efendi daha sonra babası, amcası ve tekkeye gelen Buharalı alimlerden ders almıştır. Türk, Arap Fars ve Çağatay dillerini şiir yazacak seviyede öğrenmiş olan İbrahim Edhem Efendi, Çarşambalı Arif Bey (1825-1892) ‘den Ta’lik hattını öğrenerek icazet almıştır.

Yapmış olduğu ebrular saray nakış hanesinde ve Beyazıt'taki kâğıtçılar çarşısında rağbet görmüştür. Satmış olduğu eserlerinden elde ettiği geliri tekkenin giderleri ve misafirlerin ağırlanması için harcanmaktaydı. Ebruculuk ve hattatlığın yanı sıra doğramacılık, oymacılık, marangozluk, mühürcülük, hakkaklık, tornacılık, demircilik, matbaacılık, tesviyecilik gibi pek çok meziyeti olduğu için hezarfen lakabı ile anılmıştır. 1869 da Mithat Paşa'nın kurduğu Sultanahmet Sanat Enstitüsü Müdürlüğü görevinde bulunmuş ve memleket tarihimizde ilk olarak kurşun boruyu burada döktürmüştür. Tamirat-ı Aliye müdürlüğü vesile ile Hicaz'a gönderilen Şeyh İbrahim Edhem efendi mübarek Harem-i Şerif'in tamirinde de görev yapmıştır.

1867 yılında düzenlenen Paris Sergisinde eserlerinden dolayı madalya almıştır. Aynı zamanda iyi bir okçu olan İbrahim Edhem Efendi 93 harbi denilen savaşta mevkib-i humayunda (milli tabur) komutanlık yapmıştır. 8 Ocak 1904 cuma gecesi yatsı namazı vaktinde vefat etmiştir (www.dokusu.com/ebru-sanatcileri/).

Fotoğraf 4 : İbrahim Edhem Efendi Ebru Örneği

(www.dokusu.com/ebru-sanatcileri/)

1.2.5 M. Necmeddin Okyay

Ebru sanat tarihimizde çok önemli bir yeri olan Mehmed Necmeddin Okyay 28 Ocak 1883 yılında Üsküdar'da doğmuştur. Babası Mehmet Abdülnebi Efendidir. Ebru sanatımızda ilk çiçekli ebru ve yazılı ebru'lar Necmeddin Okyay tarafından yapılmıştır.

Çiçekli ebrunun başarılı bir şekilde yapılmasından sonra ebru sanatı kitap kapakları ve hat kenarlarında kullanılabilirliğinin yanında kendi başına çerçeve yapılarak da kullanılır hale gelmiştir. Aynı zamanda hattat da olan Necmeddin Okyay ebru sanatını Özbek Şeyhi İbrahim Edhem Efendiden öğrenmiştir.

Ebruculuk ve hattatlıktan başka; mürekkepçilik, okçuluk, ahercilik, ciltçilik, gülcülük gibi meziyetleri de bulunan Necmeddin Okyay da hocası gibi hezarfen lakabı ile anılmıştır. Hezarfen Necmeddin Okyay 93 yaşında 5 ocak 1976 yılında vefaat etmiştir. İstanbul Üsküdar'da bulunan Karacaahmet kabristanlığına defnedilmiştir. (www.dokusu.com/ebru-sanatcileri/)

Fotoğraf 5: Mehmet Necmeddin Okyay Ebru Örneği

(www.dokusu.com/ebru-sanatcileri/)

1.2.6 Mustafa Düzgünman

9 Şubat 1920’de İstanbul-Üsküdar’da doğmuş olan Mustafa Esat Düzgünman ebru tarihimizin önemli sanatçılarından. Babası imam ve hatib Saim Efendi, annesi de Necmeddin Okyay’ın yeğeni Şükriye hanımdır.

İlk tahsilini tamamladıktan sonra babasının Üsküdar Çarşısı’ndaki aktar dükkanında çalışmaya başlamıştır. Bu sıralarda Necmeddin Okyay’ın hocalık yapmakta olduğu güzel sanatlar akademisi Türk tezyinat şubesine kayıt olmuştur. Burada 3 yıl boyunca cilt ve ebru tekniklerini öğrenmiştir. 1940 yılından sonra ebruyu bir ek iş olarak sürdürmüştür.

Mustafa Düzgünman dini musiki ile de ilgilenmiş olup, Üsküdar’daki Aziz Mahmut Hüdayi camiinde müezzinlik yapmıştır. Kendi bestelediği 20’ye yakın ilahisi vardır. Mustafa Düzgünman ebru sanatında çok büyük başarılı çalışmalar yapmış ve teknik yönünden öğrendiklerini daha da ileri seviyelere çıkarmıştır. Hatta hocası Necmeddin Okyay’ın kendisi için söylediği “Mustafa ebruculukta beni geçmiştir” iltifatına mazhar olmuştur. Hocasının bulmuş olduğu çiçekli ebruları daha gerçekçi formlarda yapmış ve bu tür ebrulara papatya ebrusunu hediye eklemiştir. Yaptığı çalışmalar ve yetiştirdiği talebeleri ile Ebru sanatımızın bu günlere gelmesindeki önemli ebrucularından birisi olduğu kabul edilmektedir.

Mustafa Düzgünman, ebru sanatımızda gelişigüzel yapılmak istenen yenilik ve ya modernizasyon gibi düşüncelere açıkça karşı olduğunu ifade etmiş, ebru sanatının geleneksel yönüyle devam ettirilmesinin gerekliliğine inanmıştır. Tarihi süreçte rastlanmamış olan resim yapar gibi ebru yapılması çalışmalarının ve bu tarz değişikliklerin sanatımızı zaman içinde tahrip edebileceğini ifade etmiştir. Ebru sanatının bu tip değişikliklere uğratılmadan gelecek nesillere aktarılması için emek harcamıştır. 12 Eylül 1990 günü vefat eden Mustafa Düzgünman’ın kabri KaracaAhmet mezarlığındadır. (www.dokusu.com/ebru-sanatcilari/)

Fotoğraf 6: Mustafa Düzgünman Ebru Örneği

(www.dokusu.com/ebru-sanatcileri/)

1.3 Geleneksel Ebru Yapımında Kullanılan Malzemeler

1.3.1 Boyalar

Klasik ebru yapımında toprak boyalar ve bitkisel boyalar kullanılmaktadır. Toprak boyalara, toprak oksit boyalar da denmektedir. Toprakların içindeki minerallere göre farklı renkteki topraklardan elde edilirler. Bitkisel boyalar ise, bitkilerin renk veren kök, gövde ya da yapraklarından yapılmaktadır.

Günümüzde ebru yapımında toprak ve bitkisel boyaların yanında ayrıca hazır sentetik ebru boyaları, yağlıboya, guaj boya ile cam ve seramik boyaları da kullanılabilir.

Önceleri ebru yapımında kullanılan boyaların suda erimeyen ve yağlı olmayan boyalar olması istenmiştir. Şimdi suda eriyen boyalar da (guaj vb.) Öd (safra asidi) veya Arap zımkı ile olgunlaştırılarak, yağlıboyalar ise tiner, terebentin, neft ve gazyağı ile eritilerek ebru yapımında kullanılabilir hale getirilebilmektedir.

1.3.2 Su Yoğunlaştırıcılar (Kıvam Arttırıcılar)

1.3.2.1 Geven Bitkisi – Kitre

Geven Bitkisi (Astragalus): Anadolu'da yetişen, halk arasında Göni adı ile de bilinen bir bitkidir. Geven bitkisinin anavatanı Anadolu, Ermenistan ve İran'dır. Lübnan'da da yetişen Astragalus Gommiferae'den yalancı kitre, Grit Astragalus'tan ise pütürlü kitre elde edilmektedir. Birçok Astragalus bitkisi de süs bitkisi olarak yetiştirilmektedir. Günümüzde kullanılan kitre, en çok iç Anadolu Bölgesi'nden toplanmakta ve özellikle de Erciyes Dağı civarında bulunan Geven bitkisinden elde edilmektedir.

Geven bitkisi, dikenli, küçük ve sert yapraklı, ince dallı, kümeler halinde top gibi görüntüsü olan bir bitkidir. Çiçeğinin rengi ise beyaz, mor ve pembe karışımıdır. Nadir de olsa aynı gövde üzerinde bu üç renk bir arada görülebilir. Geven bitkisinin dikenleri kıvrık biçimde ve uzundur. Gövde ve dalları toprağa doğru yayılır. Toprak içindeki kökünde ve dallarında beyaz zımkı (kitresi) vardır.

Geven bitkisi, bozkır step ikliminin hüküm sürdüğü bölgelerde 800 ila 2000 metreler arasındaki topraklarda yetişmektedir. Kurak yetiştiği için kökleri 1 metre ile 4 metreye kadar ulaşabilmektedir. Bitkinin etrafına yayılma alanının çapı 20 ile 80 cm arasındadır.

Fotoğraf 7 : Geven Bitkisi (<http://www.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-geven-nedir-faydaları-nelerdir-1531.htm>)

Bu otsu bitkinin gövde ve dalları çizilerek çıkan özsudan kitre elde edilmektedir.

Fotoğraf 8: Kitre

(Barutcugil, 2001: 69)

Gevenden kitrenin elde edilişı şu şekilde olmaktadır:

Kitreyi elde etmek için kendi ismi ile anılan bir bıçak olan geven bıçağı kullanılmaktadır. Geven bitkisinin kök ve dalları bu bıçak ile çizilir, çizilen yerlerden sıvı şekilde çıkan özden de kitre elde edilmektedir. Hava ile temas etmesi sonucu kitre

olduğu yerde kuruyarak sertleşir. Kitre kuruduktan sonra toplama eylemine geçilmelidir.

1.3.2.2 Kitrenin Hazırlanışı

Kitre, aktarlarda kolayca bulunabilmektedir. Tercihen iyi kalite kitre, geniş bir kabın içinde yaklaşık 2 lt suya, 8-10 gr kadar konulup iki gün bekletilmesi gerekmektedir. Erimenin daha çabuk olması için parçalar dövülüp bulgur gibi küçük parçacıklar haline getirilir. Su içindeki kitre zaman zaman karıştırılarak veya el ile yoğrularak erime işlemi hızlandırılır. Kitre, şeker ya da tuz gibi suda kolay eriyen bir madde değildir. Erime işlemini hızlandırmak için sıcak su kullanılır. Ancak daha sonra kitreli suyun (astar) sıcaktan muhafaza edilmesi gerekmektedir. Astarın ömrü sıcakta azalmaktadır. İyice eridiği gözlenen astarın çalışmaya hazır olması için, önce astarın tülbent, çorap veya bir bez torba yardımıyla süzülerek tekneye alınması gerekir. Eğer gerekli ise süzme işlemi birkaç defa tekrarlanır.

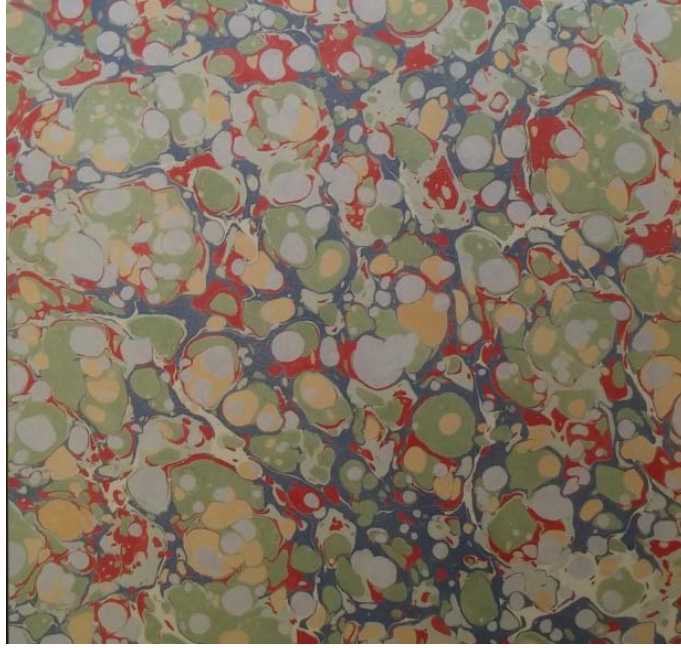
Bez torbanın içinde kalan parçacıklar asla sıkılarak tekneye alınmaması gerekmektedir. Tekrar ilk eritme kabına konulup, üzerine su ilave edilerek erimesinin beklenmesi gerekmektedir.

Diğer Su Yoğunlaştırıcılar (Kıvam Arttırıcılar) ise: **Çemen Unu** (Hilbe, Boy Tohumu), **Deniz Kadayıfı**, **Ayva Çekirdeği**, **Keten Tohumu**, **Salep** (Sahlep), **Nişasta**, **UN**, **Tuz**, **Şeker** ve **Beyaz Sır**'dır.

1.4 Geleneksel Ebru Çeşitleri:

1.4.1 Battal Ebrusu

“Battal Türkçede büyük, iri, kaba anlamına gelir. Ebrunun bilinen en eski tarzıdır. Bütün ebruların ilk hali ve zeminidir, atasıdır” (Sönmez, 2007:51).

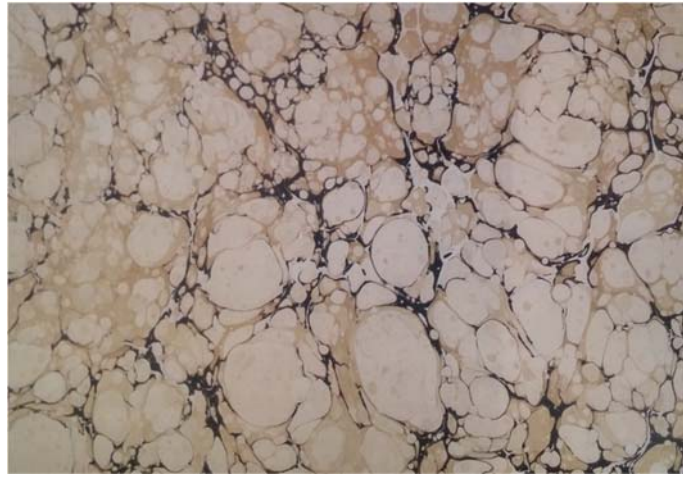
Fotoğraf 9: Battal Ebru (Barutcugil, 2001: 85)

Battal ebru tekniği şu şekilde yapılmaktadır: “Boyalar teknedeki yoğunlaştırılmış su yüzeyine açık renklerden koyuya veya koyudan açığa doğru serpilir. Hiçbir işleme gerek duyulmadan oluşan yüzey kâğıt üzerine alınır. Bu ebruya ‘Battal Ebrusu’ veya ‘Kadim Battal Ebrusu denir’” (Sönmez, 2007: 51).

1.4.2 Somaki Battal Ebrusu

“Zemine birinci renk serpilir. İkinci renge 1-2 damla öd katılarak boya güçlendirilir. Serpilen ikinci renk, birinci rengi sıkıştırarak kendine büyükçe bir yer açar, üçüncü renk küçük fırçalarla birinci rengin aynısından veya farklı renklerde serpilir. Böylece damarlı derinlikli ebrular oluşur”(Sönmez, 2007: 56).

“Bir mermer cinsi olan Somaki’ye benzeyen damarlı ebrulara ‘Somaki Ebrusu’ veya ‘mermer Ebrusu’ denir” (Sönmez, 2007: 56).

Fotoğraf 10: Somaki Battal Ebru ((Barutcugil, 2001: 91)

1.4.3 Gelgit Ebrusu

“Tekne içindeki kitreli su yüzeyine Battal Ebrusu yapılır. Teknenin sağ başından başlayarak eşit aralıklarla ‘bız’ veya ‘fırça sapı’ ile boyuna veya enine (I I I I) veya (M) şeklinde çizilir. Elde edilen ebruya ‘Gelgit Ebrusu’ veya ‘Tarama Ebrusu’ denir” (Sönmez, 2007: 60).

Fotoğraf 11: Gel-Git Ebru (Barutcugil, 2001: 93)

Gelgit Ebrusunda başarılı çalışmalar elde edildikten sonra bu çeşitten birkaç tane ardı ardına yapılıp, başarının pekişmesi sağlanmıştır. Ayrıca zamanla boyanın ve kitrenin kıvamı değişmektedir. Aynı başarıyı elde etmek zorlaşır, bu durum boya içindeki öd miktarının ısı ile uçmasından ve kullanımla azalmasından kaynaklanmaktadır.

1.4.4 Şal Ebrusu

“Teknedeki kitreli su yüzeyinde hazırlanan battal ebrusu, taraklı ebru veya gelgit ebrusu yapıldıktan sonra enine üç adet (S) harfi çizilir, aralarında istenildiği kadar (S) kavisler çizilerek dokular oluşturulur”(Sönmez, 2007: 60).

“İstenirse dıştan içe doğru daireler çizilebilir. Elde edilen ebruya Anadolu’da çok kullanılan şal motifine benzediği için ‘Şal Ebrusu’ denir. Bundan başka Battal

Ebrusuna diyagonal bir şekilde çizilen (< >) çizgiler üzerine de çeşitli küçük yaylar çizilerek şal dokusu haline getirilebilir’’(Sönmez, 2007: 60).

Fotoğraf 12: Şal Ebru (Barutcugil, 2001: 97)

1.4.5 Bülbül Yuvası Ebrusu

Bülbül yuvası ebru için, battal ebru yapılır ve ardından da taraklı ebru tekniği uygulanır. Boyalar tekne yüzeyinde istenildiği gibi açılmıyor ve istenilen güzellikte ebru yapımına izin vermiyorsa, fırça yardımı ile spiraller çizilir. Spiraller (0) veya (S) şeklinde olabilir. Meydana gelen ebruya ‘Bülbül Yuvası Ebrusu’ denir. Spirallerin bir düzen içinde olmasına dikkat edilmelidir. Bu ebru çeşidini eski cilt kapaklarında kullanıldığını bilinmektedir.

Fotoğraf 13: Bülbül Yuvası Ebru (Barutcugil, 2001: 102)

1.4.6 Taraklı Ebru

‘‘Zemin Battal Ebrusu olarak hazırlanır. Teknenin ölçülerindeki tarak, teknenin bir ba ından diğer tarafa doğru dik tutularak çekilir. Meydana gelen dokulara ‘Taraklı Ebru ‘ denir. Eğri tutulan tarak, boyaların aynı istikamete doğru sürüklenmesini sa lar. İstenilirse de bu haliyle de yüzeye geçirilir’’(Sönmez, 2007: 60).

Fotoğraf 14: Taraklı Ebru (Eşref Bulut)

1.4.7 Ters Taraklı Ebru

“Teknedeki yoğunlaştırılmış su yüzeyine Battal Ebrusu yapılır. Önce Gelgit Ebrusu, sonra da tarak çekilerek Tarak Ebrusu elde edilir. Tarak tekrar teknenin başında sonuna doğru ters istikamette döndürülür. Çıkan ebruya ‘Ters Taraklı Ebru’ denir” (Sönmez, 2007: 69).

Fotoğraf 15: Ters Taraklı Ebru (Barutcugil, 2001: 96)

Bu tekniklerden başka, Kumlu Ebru, Akkâse Ebrusu, Yazılı Ebru, Dalgalı Ebru, Neftli Battal Ebrusu, Çiçekli Ebrular, Kat-1 Tekniği gibi farklı ebru teknikleri de vardır.

2. BÖLÜM

BİSKÜVİ SERAMİK YÜZEYLERE EBRU TEKNİĞİNİN UYGULANMASI

Bisküvi seramik, doğada bulunan her türlü toprağın su ile çamur haline getirilerek yüksek ısıda pişirilmesinden sonra elde edilen ürünlere bisküvi seramik denir. Önemli olan şekil verilmiş ve pişmiş olmasıdır.

Bu tezde bisküvi pişirimi tamamlanmış seramik bünye kullanılmasının nedeni; 850- 950 °C ısıda ön pişirimi yapılmış seramiklerin gözenekli halde olmasıdır. Düşük ısıda pişirilmiş olan seramikler, yüksek ısıda pişirilen seramiklere oranla çok daha gözenekli bir yapıya sahiptir. Gözenekli yapısı sayesinde ebru boyasının bünyeye alınması daha kolay olmaktadır. Bu yüzden gözenekli seramikler ebru yapımında kullanılmıştır.

Fotoğraf 16: Bisküvi Seramik 950 °C Fotoğraf: Gülden Toker

2.1 Ebru Teknesinin Hazırlanması

Burada dikkat edilmesi gereken şey, kitre'nin baloncuk yapmayacak şekilde yakın bir mesafeden ve yavaş bir şekilde ebru teknesine dökülmesidir. Eğer oluşan baloncuklar alınmaz ise yapılmış olan ebruyu aktarırken minik hava boşlukları oluşur. Bu da ebru uygulamasının seramik yüzeye tam olarak aktarılamaması demektir ve hata olarak kabul edilir.

Kitrenin hazırlanışında içerisinde erimeyen kitre parçalarının tekneimize geçmesini engellemek ve ikinci bir hata oluşumunu bertaraf etmek için kitre, ebru teknesinin üzerine gerilmiş bir tül ile süzülür.

Tekneye kitrenin aktarım işi bittikten sonra üzerine bir gazete kâğıdı sererek kitreyi dinlendirmek gerekir. Buradaki amaç, çok küçük boyuttaki baloncukların yüzeye çıkmasını sağlamak ve dış ortamdan gelebilecek tozlara karşı kitreyi korumaktır.

2.2 Seramik Yüzeylerde Ebru Yapımı İçin Kullanılan Boyalar

Burada dikkat edilmesi gereken en önemli husus, kullanılan boyaların ne kadar yüksek ısıya dayanabildiğinin bilinmesidir. Kök boyalar çok çabuk yanıp uçarken, toprak boyalar 900-1000 °C sıcaklıklara dayanabilmektedir. Seramik oksit boyaları ise yine 960-1200 °C sıcaklıklara dayanıklı haldedir. Kullanılan boyanın özellikleri, sıcaklığa dayanım ile birebir ilgilidir.

2.2.1 Ebru Yapımı İçin Boyaların Hazırlanması

Kitrenin hazırlanma işlemi bittikten sonra, seramik dekorlanmasında veya boyanmasında kullanılan boyalar toprak oksit boyalarıdır. Hazırlanışı ve oranları ise toprak ebru boyaları ile aynıdır. Ancak siyah ve koyu tonlardaki boyalara kendisinin üç katı kadar su ve biraz daha fazla öd katılarak ayarı yapılmaktadır. Örneğin, 100 gr. Boyaya 300 gr. civarında su katılarak ebru yapımına hazır hale getirilir.

Kullanılacak renkler seçilerek renk tonları ve öd miktarlarının oranları kontrol edilmelidir. Seçilen renkler teknenin yakınına yerleştirilir ve her renk için ayrı ayrı fırça kullanılır. Kullanılacak boyayı ebru teknesine diğer seçilen boyalardan biraz daha yakın koymak gerekmektedir. Nedeni ise, öd miktarını belirlediğimiz boyalar ile diğer boyaların bir birinden ayrılması, boya karmaşasına neden olmasının önüne geçilmesi ve zamanın verimli kullanılması için gereklidir.

Boya Kıvamının Denenmesi:

Hazırlanan boya sivri uçlu bız yardımı ile kitreye damlatılır. Damlatılan boyanın ne kadar açılacağı (yayılacağı), rengini gösterip göstermediği, dibe çöküp çökmediği kontrol edilir. Gerektiğinde boyanın içerisine bir damla ya da birkaç damla daha öd damlatılır.

Öd damlatmaktaki amaç, boyanın kitre üzerinde ne kadar açılacağı ile ilgilidir. Eğer çok fazla açılıyor ise, boyanın şişe dibine çökmesi ve üstte kalan ‘öd’ ve ‘su’yun bir kısmı dökülerek boyanın istenen kıvamda açılması sağlanmalıdır. Boyanın açılım çapı uygulayıcıya göre 5-6 cm arasında değişir.

Boyanın kıvamı ayarlandıktan sonra, boya tekrar ‘bız’ yardımı ile kitre’nin üzerine damlatılır. Kitre üzerinde boyanın açılımı istenen seviyede ise bu seferde renk kıvamı (yoğunluğu) kontrol edilmelidir.

Seramik bisküvi bünyeyi içine boya damlatılmış kitrenin üzerine konulduğunda (öpüştürüldüğünde), bünye üzerindeki renk istenen tonda (yoğunlukta) ise hazırlanan karışım ebru uygulamasına hazır haldedir.

Bisküvi seramik formların ebrulanmasında su yoğunlaştırıcısı olarak beyaz sır da kullanılabilir. Pişme rengi beyaz olan sıra bir miktar su (yarı yarıya) katılır ve karıştırılır. Yüzeyde oluşan köpükler gazete kâğıdı ile alındıktan sonra karışım ebru yapımına hazır hale getirilmiş olur.

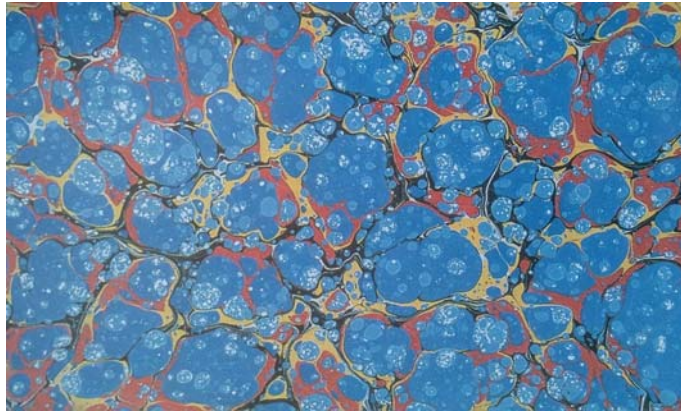
2.3 Seramik Yüzeylere Uygulanan Ebru Çeşitleri

2.3.1 Battal Ebru:

Battal ebru yapımında gül saplı at kılından yapılmış fırçalar kullanılır. Sebebi ise: gül sapının esnemesidir. Esneyen fırça, içerisindeki boyayı kolayca kitre üzerine bırakmaktadır.

Seramik yüzeylere uygulanacak boyaların sıralaması resim sanatında olduğu gibidir. Genellikle açık renkler zemini oluşturur, daha koyu renkler onların üzerine damlatılmalıdır. Renk uygulamaları kişilerin isteğine göre farklılık gösterebilir.

Fırçadan düşen irili ufaklı her boya damlası açılıp, kitre üzerinde yer kapmaya çalışır, onların üzerine gelen diğer renk boyalar da onların içerisinde açılarak kendi alanlarını oluşturur. Kitre üzerinde boyaların oluşturduğu bu görüntü seramik bisküvi yüzeylere aktarılmaya hazırdır.

Fotoğraf 17: Tekne İçindeki Battal Ebru (Ö.F. Dere, 2011:86)

2.3.2 Gelgit Ebru:

Battal ebrusunun ‘bız’ yardımı ile 5 cm aralıklarla yavaş ve seri bir şekilde yukarı aşağı çekilmesi ve ayrıca istenirse yukarı aşağı çekilen boyanın bir de oluşan görüntüye 5 cm aralıklar ile yatay olarak çekilmesiyle elde edilir. Elde edilen görüntü seramik bisküvi objelere aktarımına hazır hale gelmiş olmaktadır.

Fotoğraf 18 : Gel-git Ebru

2.3.3 Taraklı Ebru:

Gelgit’ten sonra çeşitli aralıklarda ve boyutlarda olan ‘Tarak’ tekneimizin uç kısmından içine daldırılır ve isteğimiz yöne doğru çekilir. Taraklı ebru yapıldıktan sonra uygun görülen seramik bisküvi bünye üzerine aktarılması sağlanmıştır.

Bütün bu süreçler birbirinin ardısıra gelmektedir. Boyaya eklenen her yeni dalga yeni bir isim alır. Bütün bu süreçlerden sonra artık ebrunun ustalık gerektiren teknikleri kullanılır. Örneğin: lale-gül-papatya vb. yapımı gibi.

Fotoğraf 19: Taraklı Ebru

2.4 Bisküvi Yapılmış Seramik Yüzeyle Ebru Boyası İle Ebru Uygulamaları

Seramikten oluşturulan çeşitli formların (karolar, vazolar, tabaklar vb.) şekillendirilip bisküvi pişiriminin (850-950 °C) yapılmış olması gerekmektedir.

Ebru yapımında kullanılan teknenin içine kitre ve saf su belirli oranlarda katılarak karıştırılır. Kitre dinlendikten sonra seramik renklendiricilerin öd oranları ayarlanır. Ebru tekniği uygulamalarını kâğıtta olduğu gibi seramik bisküvi bünye üzerine transfer etmek mümkündür. Burada dikkat edilmesi gereken seramik bisküvi bünye ile ebru deseninin örtüşmeye başlamasından sonra işlem duraklamadan sürdürülmelidir.

Ebru, bisküvi bünye üzerine aktarılırken dikkatli ve seri bir şekilde hareket edilmelidir. Hafif bir dalga bile ebru deseninin ilerlemesine-açılmasına yol açabilir bu da desenin bozulmasına neden olabilir.

Ebru, bisküvi yüzeye aktarılırken açısı 5-10 derece aralığında olmalıdır. Daha açılı olarak aktarıldığında hava boşluğu kalma ihtimali yüksektir. Ebru eğer 10 derecelik açı ile yavaş ve duraksayarak aktarılırsa, seramik bünye üzerinde dalga görüntüsü oluşacaktır. Ne kadar duraksarsak o kadar çok dalga-kırılma görüntüsü oluşur. Bilinçli olarak istenmiyorsa, bu yanlışlıktan kaçınılmalıdır.

Yüzeyleri ebrulanan bisküvi seramikler kurumaya bırakılır. Bisküvi seramik yüzeyini kaplayan, ebru boyası içindeki öd suyunun yok edilebilmesi için 350-400 °C seramik fırınlarında kurutulması gerekir. Kurutulan seramik objelerin yüzeyleri şeffaf sırla sırlanıp 1000 °C’ de pişirilir. Kurutma işleminin nedeni ise, üzerine uygulanacak olan şeffaf sırn bünyeye tutunmasında engel oluşturacak olasılıkları bertaraf etmektir.

2.4.1 Çiftli Ebru Denemesi

Ebru ustaları tarafından pek kullanılmayan bir tekniktir. Genellikle ebru deseninin aktarılmasında oluşan hataları (hava boşluğu-boyanın kayması vb.) kamufle etmek ya da daha derin ve canlı desenler elde etmek için kullanılır.

Bu ebru denemesinin yapılmasındaki amaç, daha önceki uygulamalarda oluşan bazı hataları gidermek (örtmek) içindir. Ama bu teknik sadece hataları örtmekte, gidermekte kullanılmamaktadır. Dekor üzerine dekor yapılması planlandığı zaman da bu teknikten yararlanılır.

Çiftli ebru tekniği denemelerini mavi-kırmızı-yeşil-sarı renkleri kullanılarak yapılmıştır. Antalya gibi sıcak iklimden kaynaklanan bölgelerde erken kitre bozulmalarını önlemek için, kitre yerine ‘Deniz Kadayıfı’ kullanılmıştır. Denizkadayıfını kullanmanın sebebi hazırlanan ebru suyunun (kitrenin) ısıya dayanım süresini uzatmaktır.

Sapı gül dalından, ucu at kılından hazırlanan fırçalar kullanılmıştır. Fırça yardımı ile su yüzeyine boyalar serpiştirilerek Battal ebrusu oluşturulmuştur. Bu ebru çeşidi bütün ebruların başlangıcı sayılmaktadır. İnce uçlu bız yardımı ile serpiştirilen

boyanın üzerine farklı bir renk daha damlatılabilir. Bu ikinci damladaki öd miktarı ilk damlatılan boyanın içerisindekinden daha az olması gerekmektedir.

Taraklı Ebru'da, bız ile önden aşağı- yukarı belirli aralıklarla boya çekilir, sonra ebru tırağı kullanarak ebru teknesinin üst kısmından aşağıya yavaşça dik tutarak çekilmiştir. Bu işlemler yapılırken el dikkatli bir şekilde hareket ettirilmelidir.

Kitre yüzeyinde istenen ebru deseni oluşturulduktan sonra, seramik bisküvi 5-10 derecelik açı ile ebru deseninin yüzeyiyle öpüştürülür ve düz olarak kaldırılır. Eğik olarak batırırsak, bir problem oluşmasa dahi, eğik olarak çekince renkte kırılmalar (toplanmalar) olduğu gözlemlenmiştir.

Eğer boyanın ağzı açık kalırsa ısıdan dolayı içindeki öd buharlaşır. Bu da denizkadayıflı ebru suyunun üzerindeki boyanın dağılımını olumsuz etkiler. Bu durumda boyanın içine öd ilave edilmesi gerekmektedir.

Fotoğraf 20: Çiftli Ebru

2.4.2 Ebrulu Seramiklerin Fırınlanması

Farklı formlardaki bisküvi yüzeylere ebru uygulandıktan sonra bir hafta ortalama gün sıcaklığı 38-42 °C kurumaya bırakıldı. Bunun yapılmasındaki amaç; bisküvi bünye üzerine ebru aktarıldığında onunla birlikte bir miktar kitre (denizkadayıfı) de bünye tarafından emilmiş olmasından dolayı kitrenin (denizkadayıfı) bünyeden uzaklaştırılması içindir. Uygulama yapılmış seramiklerin açık alanda tamamen kurutulması veya seramik fırınında 100-200 °C de kurutma yapılması gerekmektedir.

Kurutma işlemi yapılan seramikler, pişme rengi şeffaf olan bir sırla yaklaşık 1mm kalınlığında olacak şekilde sırlanır. Fırının içine yerleştirilen ebru uygulaması yapılmış seramikler, 960 °C de pişirilmiştir.

2.4.2.1 Ebru Pişiriminde Ortaya Çıkan Sorunlar

960 °C' ye yaklaşık olarak 7 saatte çıkan fırının soğuması için bir gün beklenmiştir. Sonra fırının kapağı tam olarak açılmıştır. Ebrulanmış bünyelerin üzerlerindeki, sırlı ebruyu pul pul atmış olduğu gözlemlenmiştir. Seramikleri yakından incelediğimizde, pul pul dökülen sır ile bünye arasında pudra tozu gibi bir toz bulunduğunu tespit edilmiştir. Denizkadayıfının seramik bünye içinden uzaklaştırılamadığı, iyi bir kurutma yapılamadığı, görüşünde varılmış. Ama bazı bünyelerde yer yer ebru boyasının bünye üzerinde kaldığı görüldüğünden, araştırmalar neticesinde bünyenin çini bünyesi olduğu tespitine ulaşılmıştır. Çini bünyesi daha sıkı gözeneklere sahip olduğundan boya tam olarak içerisine işlememiş ayrıca da çini bünye hammaddesinin içerisinde kuvars ve firit miktarının fazla olmasından sebep, bünye yüzeyinde kalan ebru boyasının sırla birlikte, bünyeden ayrıldığı gözlemlenmiştir. Çini bünyelerin ebru uygulamasına hazır hale getirilebilmesi için üzerine astar sürülerek uygulama yapılması gerekmektedir. Ayrıca mavi ve sarı renklerin uçtuğu (yandığı) tespitine varılmıştır.

Fotoğraf 21 : Lale Motifli Gel-Git Ebru Sırlı 960 °C

Fotoğraf 22 : Lale Motifli Battal Ebru Sırlı 960 °C

Fotoğraf 23 : Pişirim sonrası Taraklı Ebru Sırlı 960 °C

Fotoğraf 24 : Sorunlu Bünye Ve Ebru

2.5 Sır Altı Seramik Boyalarıyla Bisküvi Üzerine Ebru Uygulaması

Kitreyi hazırladıktan sonra, sır altı boyalarının hazırlamasında boyanın açılması istenilen genişliğe gelinceye kadar birer damla öd katarak denemeler yapılır. Ebru çeşitlerinin bazıları uygulanarak seramik bünyelere aktarılmıştır.

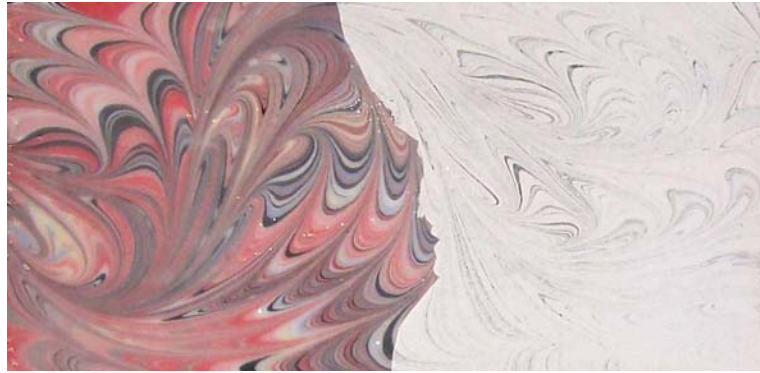
Sırlanan ebru uygulama çalışmaları 1000 °C de fırınlanmıştır. 10 saat gibi bir sürede bu ısıya yükselmiş ve fırın kapatılmıştır. Bir gün sonra fırının sıcaklığının 150 °C ye düştüğü görülmüş ve fırın kapısı hafif aralık bırakılarak soğutma işlemine devam edilmiştir. 80 °C olduğu zaman kapısı tamamen açılmış ve tam soğuması sağlanmıştır. Hiçbir boyanın uçmadığı (yanmadığı) tespit edilmiştir. Fakat bazı seramik bünyelerin üzerindeki sır'ın pul pul attığı gözlenmiştir. Pu pul atan seramik bünye, daha önce de aynı olumsuzluğu gösteren gözenek yapısı seramik döküm bünyelere oranla daha az olan çini bünyesidir. Boya ve bünye uyumu son derece önemlidir. Çini bünyesi zinterleşme yüksekliği (yüzey gerilimi) nedeni ile bu tür çalışmalar için uyumlu değildir. Ancak, çini bünye astarlanarak ebru çalışmalarına hazır hale getirilebilir.

Fotoğraf 25 : Bisküvi Seramik Üzerine Boya Kıvamı Denemeleri

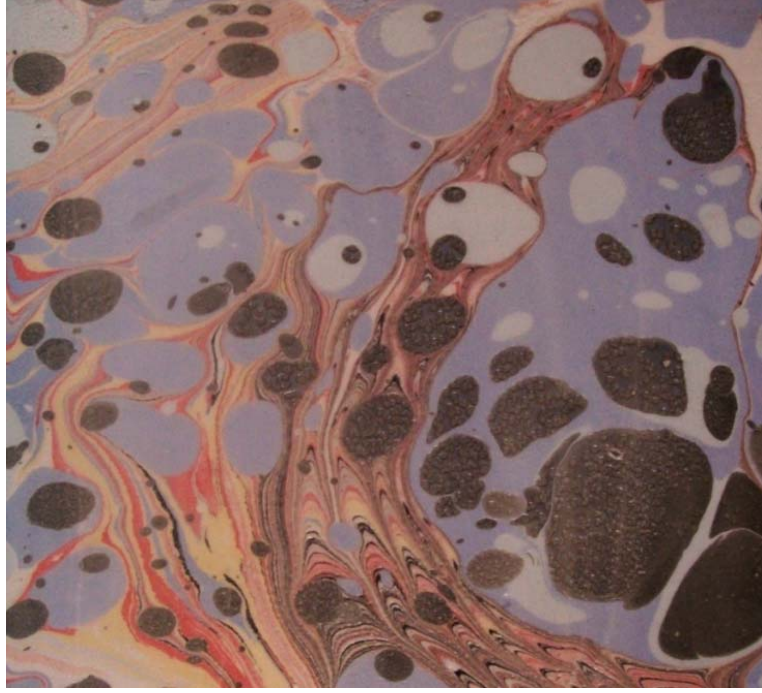

Fotoğraf 26 : Şal Ebrulu Seramik Plaka,Sırsız

Fotoğraf 27 : Şal Ebrulu Seramik Plaka,Sırlı 1000 °C

Bünye ile boyanın uyumsuzluğu gözlemlenmiştir. Seramik çini plaka az gözenekli yapısı ve içerisinde hammadde olarak bulunan kuvars – firit miktarlarının yüksekliği nedeni ile üzerinden boyayı ve sır'ı atmıştır.

Fotoğraf 28 : Plaka Üzerine Battal (çiftli) Ebru- Sırlı 1000 °C

Fotoğraf 29 : Plaka Üzerine Battal (çiftli) Ebru- Sırlı 1000 °C

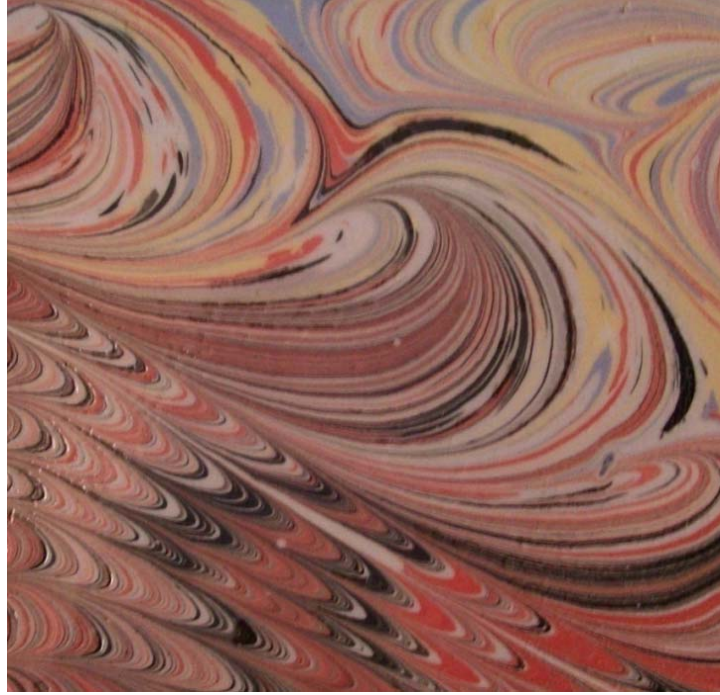
Fotoğraf 30 : Kâse Üzerine Battal Ebru-Sırlı 1000 °C

Fotoğraf 31 : Çukur Tabak Üzerine Gelgit Ebru –Sırlı 1000 °C

Fotoğraf 32 : Battal Ebru-Sırlı 1000 °C

Fotoğraf 33 : Plaka Üzerine Taraklı Ve Gelgit Ebru-sırlı 1000 °C

Fotoğraf 34 : Çukur Tabak Üzerine Gel-Git ve Battal Ebru

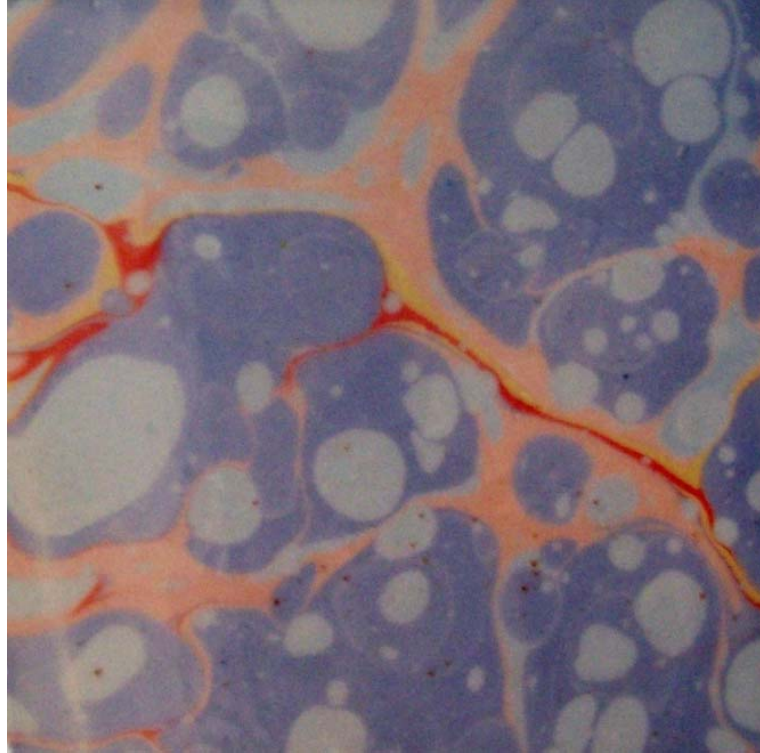
Uygulaması 1000 °C

Fotoğraf 35 : Kâse Dışına Karma Ebru Uygulaması-Sırlı 1000 °C

Fotoğraf 36 : Plaka  zerine Bülbül Yuvası Ebrusu-Sırlı 1000  C

Fotoğraf 37 : Plaka  zerine Battal Ebru-Sırlı 1000  C

Fotoğraf 38 : Plaka Üzerine Battal Ebru ve Lale Motifi,
Şeffaf Sırlı 1000 °C

Lale motifi yapmak için önce yeşil renk ile gövde şekillendirilir. Daha sonra da lalenin çiçek kısmına uygun renk bız yardımıyla damlatılır. Damlatılan boyanın ortasına doğru dışarıdan içeri bız çekilir. İkiye ayrılan boya, iki uç kısmından bız ile yukarı doğru uzatılarak çiçeğin tomurcuk görünümü kazandırılır.

Papatya motifi yapılırken, bız ile oluşturulan iç içe geçmiş farklı renklerdeki halkalar yavaş bir şekilde ve olabildiğince ortalayarak (isteğe bağlı) çiçeğin yapraklarını yapmak için içe doğru çekilir. Çiçeğin uç kesimlerindeki ince kısımlar yapılırken, karşılıklı uçlar yavaş bir şekilde sıra ile (çapraz) merkeze doğru çekilir. Çapraz çekilmesindeki amaç, çiçeğin şeklinin bozulmasını engellemektir.

2.6. Kâğıt Katkılı Bisküvi Seramik Bünye (Paperclay) Üzerine Sıraltı Dekor Boyaları İle Ebru Uygulama

Türkçe karşılığı, kâğıt katkılı seramik bünye olan Paperclay, killerle kâğıt hamurunun karıştırılması neticesinde oluşturulan yeni bir seramik karışım çamuruna verilen isimdir. Bu karışımlar kullanılarak yapılan seramik çalışmalara da paperclay denilmektedir. Hazırlanan kâğıt hamuru-kil karışımları, seramik yapımında ki her aşamada olduğu gibi şekillendirilir, kurutulur ve pişirilir. Pişen seramik ürün, kâğıt hamurunun yanması sonucu oluşan boşluklardan dolayı, daha gözenekli hale gelir ve oldukça hafiftirler.

Gözenekli yapısı sayesinde, kâğıt katkılı seramik bünyenin su emme gücü ve suyu bünyesinde tutabilme yeteneği artmış olur. Ebru tekniğinde kâğıdın gördüğü görevi kâğıt katkılı seramik bünye üstlenmiş olur. Bu sayede boyaların kâğıt katkılı seramik bünye ile olan uyumu oldukça iyi düzeye yükseltilmiş olur. Sonuç olarak daha net görüntülerin ortaya çıkması sağlanabilmektedir.

Ebrulama işlemi tamamlanan kâğıt katkılı seramik bünyeler, sırlama işlemi yapılmadan önce üzerindeki kitrenin uçması ve sırlamada hata oluşturmaması için bir gün süreyle güneşli, sıcak havada bekletilmeli veya seramik fırınında 450-500 °C de kurutulması gerekmektedir. Sırlamadan önce, ebrulu form üzerine çini dekor boyaları kullanılarak istenildiği gibi dekorlama (hat, minyatür, çini vb.) yapılabilir. Dekorlama işleminden sonra yapılan çalışmalar, daldırma yöntemi veya pistole ile şeffaf seramik sıırı ince bir tabaka oluşturacak şekilde (1mm) kâğıt katkılı seramik bünyeler sırlanıp 960-1000 °C de fırınlanmalıdır. Sıraltı dekor boyaları uygulanmış bu pişirimde kullanılan boyaların, boya oranı miktarı çalışmanın sonucunu olumlu, olumsuz etkilemektedir.

Fotoğraf 39 : Paperclay Üzerine Menekşe Ebru-Sırlı 1000 °C

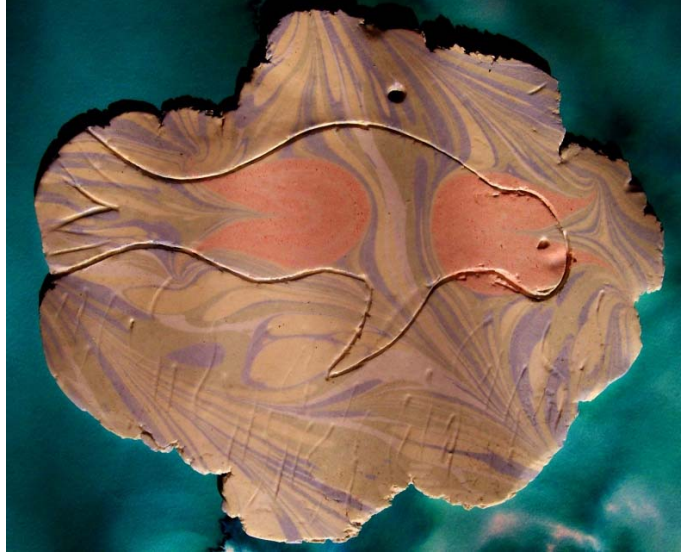
Fotoğraf 40 : Paperclay Üzerine Çiçek Ebru-Sırlı 1000 °C

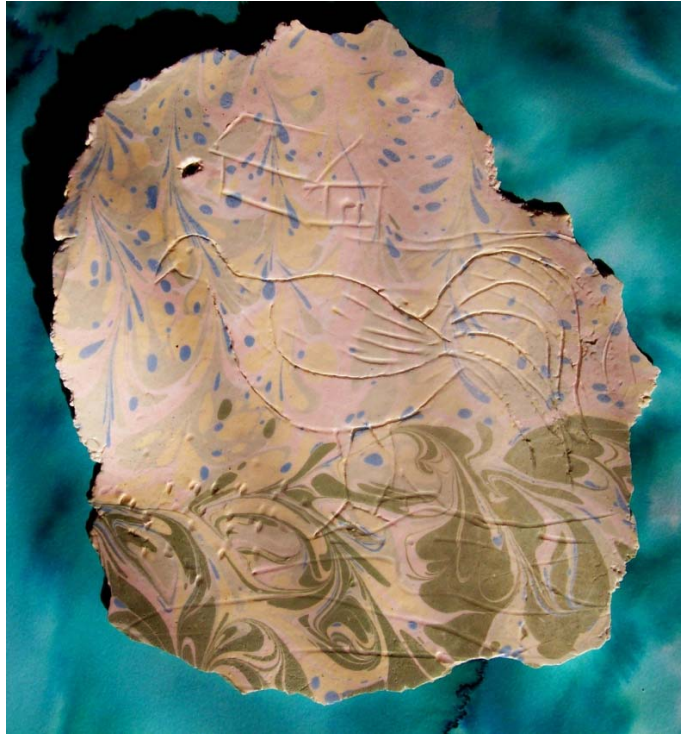
Fotoğraf 41: Paperclay Üzerine Bülbül Yuvası Ebru-Sırlı 1000  C

Fotoğraf 42 : Paperclay Üzerine Battal Ebru-Sırlı 1000  C

Fotoğraf 43 : Paperclay Üzerine Lale Ebru-Sırlı 1000 °C

Fotoğraf 44 : Paperclay Üzerine Battal Serpme Ebru-Sırlı 1000 °C

SONUÇ:

Bu tez çalışmasında çeşitli bisküvi seramik bünyeleri denenmiştir. Önce Kütahya' dan (Ref-san Seramik) gelen seramik bisküviler üzerine uygulama yapılmıştır. Uygulama, ebru boyası ile gerçekleştirilmiş, sonuç olarak iki unsur tespit edilmiştir. Birincisi, kök ebru boyalarının ve toprak ebru boyalarının sırlı seramik pişiriminden etkilendiğidir. Kök ebru boyaları sırlı pişirimde yanmış, toprak ebru boyalarında ise her hangi bir olumsuzluğun olmadığı gözlemlenmiştir.

Daha sonra ise, Antalya da bulunan Çağlar Çömlek' den alınan preslenmiş, beyaz plastik kil ile 950 °C ilk pişirimi yapılmış seramik bisküviler hazırlanmıştır. Bu sayede seramiğin gözenekli olması sağlanmıştır. Bu uygulamamıza sıraltı seramik boyaları ile ebru uygulaması yapılmış ve bisküvi bünyeye ebru aktarımı başarılı olmuştur.

Üçüncü uygulama da, daha çok gözenekli yapısı nedeni ile kâğıt katkılı bisküvi seramik bünye (Paperclay) tercih edilmiştir. Beyaz plastik kil ile bir adet gazeteden hazırlanan kâğıt hamuru kullanılmıştır. %65 plastik kil, %35 kâğıt hamuru karışımından elde edilen paperclay 960 °C' de bisküvi pişirimi yapılmıştır. Üzerine sır altı dekor boyaları ile ebru uygulamaları başarılı bir şekilde aktarılmıştır. Kâğıt hamuru ile gözenekli yapısı arttırılan bisküvi seramik uygulamalarının hiç birinde her hangi bir sorun gözlemlenmemiştir.

Ama ebrunun seramiğe aktarılmasında dikkat edilmesi gereken unsur, bisküvi seramiğin ebru boyasına yaklaşık 5-10 derecelik açılı ile aktarımının sağlanması gerekmektedir. Boyaya daldırılan seramik, kesinlikle düz kaldırılmamalıdır. Ebru tekniği ile yapılan bisküvi seramik dekorlamalar kesinlikle hata götürmemektedir ve geri dönüşü yoktur. Ebru teknesine bisküvi bünye daldırdığı an, boyanma işlemi başlamıştır ve bilerek yapılmadığı sürece bu işlem tamamlanmak zorundadır.

Ayrıca, ebru uygulaması bize çeşitli dekorlama teknikleri ile çok yardımcı olmaktadır. Örneğin: Battal Ebru, Taraklı Ebru, Gel-Git Ebru, Şal Ebru vb.

Bu teknikleri bisküvi seramik objemizin şekline ve formuna göre seçmek tamamen uygulayıcının elindedir. Çok kısa zamanda ebru tekniği ile seramik bünyelerin boyama işlemi yapılabilmektedir.

Bu uygulama çalışması ile ebru tekniğinin tarihi, incelikleri ve bazı teknikleri hakkında bilgi sahibi olunacaktır. Yapılan uygulama çalışmalarında olumlu-olumsuz neticeler elde ederek çözümler ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Geleneksel sanatlarımızdan olan ebru, günümüz şartları ile değerlendirildiğinde çok başarı çalışmalar elde etmek mümkündür. Ebru bir kâğıt süsleme sanatı olmasının yanında, çağa ayak uydurmayı başarmış ve kendine farklı uygulama alanları bulabilmiş bir geleneksel sanattır. Son zamanlar da ebru uygulamaları seramik yüzeylerinde, kumaş yüzeylerinde (özellikle de fular tüllerde) ve cam gibi farklı yüzeylerde yaşam olanağı bulmuştur.

Sonuç olarak; gözenekli yapısı ile boyayı emme kapasitesi yüksek her türlü doğal yüzeye uygulanabilirliği olan ebru, seramik yüzeylerinde denenerek başarılı ve başarısız sonuçlar elde edilmiştir. Ebru uygulamalarında gözenekli seramiklerin kullanılması başarılı ebru aktarımının en önemli ögesidir. Kullanılan boyaların içerisindeki renk veren maddelerin miktarı, seramik yüzeylere aktarılan ebru deseninin başarısı ile yakından ilişkili olduğunu unutulmamalıdır.

SÖZLÜK

Aher: Başka, diğer, gayrı. Aher (Ahar) Kâğıt terbiyesine verilen isimdir. Genellikle hattatların kullandığı kağıtlarda düzeltmeye imkan verdiği için kağıdın nişasta veya yumurta akı ile terbiye edilmesidir.

Aharlama: Cilalama, parlatma

Ayar: ebru yapımına başlamadan önce kullanılacak olan boyaların ve kitrenin kıvama getirilmesi haline verilen ad.

Battal: Kaba

Battal Ebrusu: Tekneye serpilen boyalara hiçbir müdahalede bulunulmadan bir yüzey üzerine geçirilen ebru türüdür. Bütün ebruların ilk halidir.

Seramik Bisküvi: Seramik çamuru ile şekil verilen sonrasında birinci pişirimden geçirilen formlar.

Ebr (Farsça): Bulut

Ebri: Bulutumsu, bulut gibi, su yüzü.

Ebruli: Üzerinde değişik renkler bulunan.

Hafif Ebru: Açık renklerde yapılan battal ebru.

Motif: Figür, şekil.

Bız : Büyük, kalınca iğne olup, ebruya şekil vermekte kullanılır.

Kitre: Su yoğunlaştırıcısı. Halk arasında geven adı verilen bitkinin (Astragalus) kökünden elde edilen sıvının katılaşmış halinden 30-35 gr tartılır. Her gece bir litre su ilave edilerek toplam beş litreye tamamlanır. Homojen bir şekilde eridikten sonra

süzölüp tekneye alınır. Kitre yerine keten tohumu, salep, denizkadayıfı, bey tohumu, İrlanda yosunu (Carrageenan) da kullanılır.

Öd: Öd genellikle büyük baş hayvanların safrakesesinden elde edilir. Safrakeseleri delinir ve içindeki öd süzülerek bir kapta toplanır, benmari usulü kaynar suda 20 dakika bekletilir. Yüzeyde biriken köpük bir kaşık yardımıyla alınır. Bu işlem kötü bir kokuya neden olduğu için açık havada yapılması önerilir. Kalkan balığı ödü de kumlu-kıçıklı ebru yapımı için uygundur. Boyaların kitre üzerinde yayılmasını ve birbirlerine karışmamasını, kâğıda yapışmasını sağlar. Günümüzde resim malzemesi satılan yerlerde rafine öd bulunmaktadır.

Öd Oranı: Hazırlanan boyaların içine belli bir oranda öd konur. Bu oran boyanın yapısına, kitrenin ve ya kitre yüzeyine serpilene boyaların durumuna göre değişir. Kitre yüzeyine ilk serpilene boya 4 cm çapında açılıyorsa, daha sonra atılan boyalarda kendilerine yer açıp yüzeye yerleşebiliyorlarsa ‘öd oranı iyidir’ denir. Boya yeterince açılmayıp hatta kitre tabanına çöküyorsa ödü az, çok açılıp yayılıyorsa öd oranı çoktur.

Fırça: Fırça yapımında kullanılan at kılları tercihen yaşlı atların yelelerinden ya da kuyruklarından elde edilir. At kılı tercih edilmesinin nedenleri gözenekleri nedeniyle boyaların fırçadan bir vuruşta dökülmemesidir. Böylece tüm yüzeye eşit büyüklükte ve miktarda boya dökülebilir.

Tekne: İçinde ebru yapılan kap. Paslanmaz metalden yapılmış, isteğe bağlı olarak çeşitli ebatlarda olabilir. Genellikle 35x50x5cm veya 25x35x5cm’dir.

Desteseng (El Taşı): Boyaları ezmeye yarayan mermer veya sert taştan yapılır.

Ebru Tarağı: Tarağa benzeyen çeşitli aralıklarla çelik toplu iğne veya ince çivilerden yapılan, teknenin eni ve boyu kadar olan alet. Desen vermek için kullanılır. Tarak şeklindedir.

Arap Zamkı: Akasyadan elde edilen bir zamk, (zamk-ı arabi) Yazılı ebru yapımında kullanılan yazılı kısmın ebruyu almamasını sağlayan zamk.

Spatula: Teknik ev işleri, duvarcılık, boyacılık gibi alanlarda kullanılan, bir maddeyi kazımaya, yaymaya yarayan, küçük bir kürek veya ucu keskin olmayan, bükülebilen bir bıçak biçiminde metal, ağaç, kemik vb. maddelerden yapılmış araç.

Çivit: Eskiden çivit otundan, bugün yapay yollarla elde edilen mavi renkli toz boya.

Geven: Baklagillerden, çok yıllık, bazı türlerinden kitre denilen zamk çıkarılan, dikenli bir çalı, keven (Astragalus).

Çemen Unu: Hilbe yani, Boy Tohumunun ezilerek elde edilen tozuna denir.

Gum: Hazır ebru malzemesi içinde satılan arap zamkı yerine kullanılan madde. Arap zamkı yerine kullanılan, kuruduktan sonra tırnakla kazıyarak sökülen kapaticıdır.

Ketebe: Hattatın yazdığı yazısının altına şahsi imzasını koyması demektir.

Sözlüğün hazırlanmasında,

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Ebru>

http://www.turkebilgi.com/ebru_sanat%C4%B1

http://www.sanatpenceresi.com/osmanli_turk_el_sanatlari/ebru-sanati/

Sönmez, Gülseren (2007). İnkılâb Yayınları, Gelenekselden Günümüze Ebru, Kitabı Sayfa 191-200. ‘gibi adreslerden yararlanılmıştır. (12-05-2015)

<https://eksisozluk.com/ketebe--184991> (04/08/2015)

KAYNAKÇA

Barutcugil, Hikmet (2001). Ebristan Yayınları, Suyun Rüyası Ebru, Yaşayan Gelenek Kitabı

Sönmez, Gülseren (2007). İnkılâb Yayınları, Gelenekselden Günümüze Ebru, Kitabı

Dere, Ömer Faruk (2011). İnkılâb Yayınları, Devlet-i Aliyye'den Günümüze Ebru Sanatı, Kitabı

WWW.dokusu.com/ebru-sanatcilari/ (22/07/2015)

WWW.saglikaktuel.com/bitki-ansiklopedisi-geven-nedir-faydalari-nelerdir-1531.htm (22/07/2015)

Bulut, Eşref. Uygulama Çalışmaları ve Fotoğrafları

Toker, Gülden. Bisküvi Seramik Fotoğrafı